

ile önceki yayınlar serisi içinde (XXV, 1) basıldı (Kahire 1909); bu ciltte M. Sobernheim tarafından toplanan malzeme verilmişti. Bir yıl sonra çıkan *Troisième Partie: Asie Mineure*'de ise Halil Ethem Bey'in yardımıyla elde ettiği Sivas ve Divriği kitâbelerini işledi. Bu Anadolu fasikülünün devamı olarak ince bir fasikül daha basılmıştır (Kahire 1917). Dizinin ikinci kısmının Güney Suriye-Kudüs bölümü de van Berchem'in sağlığında basıldı (Kahire 1920, aynı seri, XLV, 1-2); bu ciltte yalnız levhalar halinde resimler bulunuyordu. Kudüs bölümünün metinleri van Berchem'in ölümünden sonra G. Wiet'in gayretiyle kalın birer cilt halinde yayımlandı (*Kudüs I, Şehir*, aynı seri, XLIII, 1-2, Kahire 1922-1923; *Kudüs II, Harem-i Şerif*, aynı seri, XLIV, 1-2, Kahire 1925-1927). Kudüs hakkındaki bu üç cildin indeksi ise ancak 1949'da yayımlanabilmiştir (aynı seri, XLV, 3).

Max van Berchem bir taraftan İslâmî kitâbeleri derleme işlerini Mısır-Suriye bölgesi üzerinde toplarken bir taraftan da daha uzak çevrelerle ilgilenmekten geri kalmıyordu. Olcaytu Han'ın bir kitâbesini *Mélanges Hartwig Derenbourg*'da (Paris 1909, s. 367-378), Çin'de Ts'ivan-Tcheou'daki Arapça kitâbeleri *T'oung-Pao*'da (Leiden 1911, XII, 707-727) ve Nijerya'daki Arapça kitâbeleri de kendisine teslim edilen fotoğraf ve estampajlara dayanarak işledi (*Comptes rendu de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*'te, Paris 1913, sy. 150-152). Van Berchem'in Anadolu ile ilgili iki yayını daha vardır. Bunlardan biri *Zeitschrift für Assyriologie*'de çıkan (XXVII [1912], s. 85-91) "Epigraphie des Danishmendes" başlıklı yazısı, diğeri ise Prusya İlimler Akademisi yayınları arasında basılan *Die muslimischen Inschriften von Pergamon* adlı yirmi üç sayfalık araştırmasıdır (Berlin 1912).

Berchem İslâmî kitâbe çalışmalarının dışında İsviçre'nin, özellikle Cenevre'nin tarihî yapıları üzerine de incelemeler yayımlamıştır. Suriye'de 1895 yılının Nisan-Haziran aylarında at üstünde ve çadırda geceleyerek İsviçreli mimar E. Fatio ile yaptığı gezinin seyahatnâmesi de *Voyage en Syrie* adıyla Kahire'de 1913-1915 yıllarında ve resimli iki cilt halinde Fransız Arkeoloji Enstitüsü'nün yayınları arasında (XXXVII-XXXVIII) basılmıştır.

Max van Berchem'in Kudüs'te bir asır önce çektiği fotoğraflar, kızı Margueri-

te Gautier-van Berchem ile Solange Ory tarafından *La Jérusalem musulmane dans l'oeuvre de Max van Berchem* adıyla basılmış (Lausanne 1978), ayrıca aynı yıl onun çeşitli dergi ve periyodiklerde dağılmış olan makaleleri de *Opera Minora* başlığı altında yayımlanmıştır (I-II, Genève 1978). İlmî çalışmalarının tamamının listesi ise ince dizgi ile on dokuz sayfalık bir bibliyografya olmuştur. Van Berchem'in bırakmış olduğu bütün malzeme, fotoğraflar ve çeşitli ülkelerden ilim adamları ile yaptığı yazışmalar, Cenevre'de kendi adına kurulan vakıf tarafından muhafaza edilmektedir.

Max van Berchem daha 1890'larda kaleme aldığı bir yazısında İslâmî eserlerin bakımsızlık yüzünden harap olduğunu, bunların vakit kaybedilmeden fotoğraf ve kopyalarının alınması gerektiğini bütün dünya ilim adamlarına duyurma-ya çalışmış ve bilhassa yayımladığı *Corpus* ile İslâm epigrafyasının kurucusu olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

M. van Berchem, *Opera Minora* (nşr. A. Louca), Genève 1978, I, nâşirin girişi, s. VII-XV, XVII-XXVI; J. Fück, "Max van Berchem", *Die Asiatischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 290-292; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1965, II, 15-16; E. Herzfeld, "Max van Berchem", *Isl*, XII (1922), s. 206-213; A. Bosisier, "Max van Berchem", *Revue Archéologique* (5. seri), XVII, Paris 1923, s. 148-154; E. Diez, "Max van Berchem", *Persien-Islamische Baukunst in Churasan*, Hagen-Darmstadt-Gotha 1923, s. 9-10; K. A. C. Creswell, "In Memoriam-Max van Berchem", *JRAS* (1963), s. 117-118; G. Wiet, "Max van Berchem (1863-1921), Créateur de l'épigraphie Arabe", *Schweizerische Zeitschrift für Geschichte-Revue Suisse d'histoire*, XIII, Sviszera 1963, s. 379-388; Semavi Eyice, "Max van Berchem, Opera Minora", *TTK Belleten*, XLV/178 (1981), s. 115-136; M. van Berchem arşivinin fototek kataloğu da ayrıca yayımlanmıştır; S. Ory, *Catalogue de la phototèque, Archives Max van Berchem. Conservées à la Bibliothèque Publique et Universitaire de Genève*, I, Genève 1975.

SEMAVİ EYİCE

BERDİCİ

(البرديجي)

Ebû Bekr Ahmed b. Hârûn
b. Ravh el-Berdîcî
(ö. 301/914)

Hadis hâfızı.

Berzeî (البرزعي) ve Berdeî (البردعي) diye de bilinir. Azerbaycan'daki küçük yerleşim merkezlerinden biri olan Berdîc'den Bağdat'a gitti ve oraya yerleşti. Ebû

Saîd el-Eşec, Hârûn b. İshak, Rebî b. Süleyman, ayrıca Şam, Haremeyn, Acem, Mısır, Irak ve Cezîre'deki âlimlerden ilim tahsil etti ve rivayette bulundu. Kendisinden de Ebû Ali b. Savvâf, Ebû Bekir eş-Şâfiî, Ebû'l-Kâsım et-Taberânî, Ali b. Lü'lü' el-Verrâk ve daha birçokları hadis rivayet etti. Yaklaşık yetmiş yaşlarında iken Bağdat'ta vefat etti. Hadis ilminde sika, me'mûn ve hâfız olarak değerlendirilen Berdîcî'nin şu iki eseri günümüze ulaşmıştır. 1. *Tabakâtü'l-esmâ' i'l-müfrede* (Dımaşk 1987). 2. *Cüz' fi men revâ 'ani'n-nebiyyi... mine's-şahâbe fi'l-kebâ'ir* (Zâhiriyye Ktp., Mecmua, nr. 81/1, vr. 1^a-5^a).

BİBLİYOGRAFYA :

Berdîcî, *Tabakâtü'l-esmâ' i'l-müfrede* (nşr. Sekine eş-Şihâbî), Dımaşk 1987, s. 7-20; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, V, 194-195; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 379; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 135-136; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 746-747; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ*, XIV, 122-124; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 234; Sezgin, *GAS*, I, 166-167.

İSMAİL L. ÇAKAN

BERDÜ'L-ACÜZ

(بردالمجوز)

Kış mevsiminin sonlarında görülen
şiddetli soğuklar için kullanılan
bir tabir.

Arapça'da "soğuk" anlamına gelen *berd* ile "yaşlı, ihtiyar kadın" anlamındaki *acüz* kelimelerinden meydana gelen bir terkip olup "yaşlı kadın soğuğu" demektir. Rûmî takvime göre genellikle 26 Şubat-4 Mart, milâdî takvime göre ise 11-17 Mart arasındaki günlerde görülen bu soğuklar, Türkiye'de halk arasında daha çok "kocakarı soğukları" adıyla anılır. Bir rivayete göre Âd kavmini helâk eden rüzgâr bu günlerde ortaya çıkmıştır. Arap folklorunda "eyyâmü'l-acüz" (yaşlı kadın günleri) denilen bu yedi günün adları şöyledir: Sin, sinnebr, vebr, el-âmir, el-mû'temir, el-mu'allil, mutfî'l-cemr. Ancak bazı kaynaklar bu günlerin sayısını beşe indirirken bazıları da sekize çıkarmış, ayrıca "eyyâmü'l-acüz" yerine "eyyâmü'l-acüz" ([kışın] son günleri) tabiri de kullanılmıştır.

Arap kaynaklarına göre kâhin olan yaşlı bir Arap kadını kış mevsiminin sonlarında ortaya çıkan bu soğukları önceden haber verdiğinden ona nisbetle bu günler *berdü'l-acüz* diye adlandırılmıştır. Bir başka rivayete göre ise sekiz oğ-

lu olan yaşlı dul bir kadın oğullarından kendisini evlendirmelerini istemiş, onlar da, "Sekiz gece dışarıda kalmaya dayanabilirsen seni evlendiririz" demişler, kadın yedinci gece ölünce bu soğuklar ona nisbet edilmiştir. Vaktiyle bir kocakarının yedi keçisinin her birinin bu günlerde soğuktan ölmesi de adlandırmanın bir başka efsanevi kaynağıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcül-'arûs, "acuz" md.; *Türk Lugatı*, I, 686; Ebû Zekerıyyâ el-Ferrâ', *el-Eyyâm ve'l-leyâlî ve's-şühûr* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Beyrut 1400/1980, s. 80; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 200; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 627; VI, 818; Semra Ertüre, "Takvimlerimizdeki Klimatolojik Verilerle İstanbul Meteorolojik Gözlem Bulguları Arasındaki İlişkiler", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, sy. 22, İstanbul 1977, s. 169-170; Pakalın, I, 206-207; R. Ekrem Koçu, "Berdülacüz", *İst.A*, V, 2531-2532; "Berd", *ML*, II, 196; P. Galand-Pernet, "Ayyâm al-'Adjûz", *El²* (Fr.), I, 816.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

BEREŞAN

(برافشان)

Türk mûsikisi usullerinden.

Bereşan "şifa dağıtan" mânasına gelen Farsça bir kelimedir. Eldeki bilgilere göre en az 600 yıllık bir geçmişi bulunan, otuz iki zamanlı ve on dört vuruşlu bir büyük usuldür. İki yürük semâi ve çeşitli şekillerdeki beş sofyanın sıralanmasıyla meydana gelmiştir. Şematik gösterilişi şeklindeki gibidir.

Büyük formdaki eserlerde çok defa kendi başına kullanılan bu usul, ayrıca 120 zamanlı zencir usulü ile değişik zamanlı darbeyn usullerinin bünyesinde de yer almaktadır. Otuz iki zamanlı hafif ve muhammes adlı diğer usullerden vuruş sayıları ile zayıf ve kuvvetli zamanlarının farklı oluşu bakımından da ayrılmaktadır. Çoğunlukla beste formunda,

ayrıca bazı peşrev, kâr, tevşih ve ilâhilerde kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmûs-ı Türkî, s. 137, 282; Mehmed Hâşim, *Mûsikî Mecmuası*, İstanbul 1269, s. 11; Baron Rodolphe D'erlanger, *La Musique Arabe*, Paris 1959, VI, 118; Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsikî*, I, 164; Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 83-85; V, 286-287; Özkan, *TMNÜ*, s. 675-676; Rauf Yektâ, "La Musique Turque", *EMDC*, V, 3052; Öztuna, *TMA*, I, 106.

ALÂEDDİN YAVAŞCA

BEREHÛT

(برهوت)

Yemen'de
Bi'riberehût adlı

ünlü mağaranın bulunduğu vadi.

Behût ve Bührût da denilen vadi, Terîm kasabasının doğusundan başlayıp Kabru Hûd yerleşim merkezini de içine alarak güneye doğru uzanır ve Hadramut vadisiyle birleşir. Kabru Hûd'da bulunan büyük bir taş yığını Hz. Hûd'un mezarı olarak bilinmekte ve her yıl şâban ayında ziyaret edilmektedir. Güney Arabistan'ın en mukaddes yeri olan Kabru Hûd'a yapılan ziyaret münasebetiyle burada bir de büyük bir panayır kurulmaktadır.

Kabru Hûd'a yakın bir yerde bulunan Bi'riberehût (Berehût kuyusu) adlı mağaranın girişi, vadi tabanından 10 m. yükseklikte, boyu 10 m., eni en geniş yerinde 8 m. kadar olan bir yarık şeklindedir. Bölge sakinleri arasında yaygın olan ve eski Arap tarihçilerinin kitaplarında da yer alan, bu mağaranın kâfir ruhlarının hapsedildikleri ve eziyet gördükleri kuyu olduğu inancı, içeride hissedilen fena kokulu hafif bir dumandan kaynaklanmaktadır. Önceleri, eski Yunan ve Roma kaynaklarında da cehennem zebânilerinin oturdukları yer olarak tanıtılan Bi'riberehût'un içinde kükürt yanan volkanik menşeli bir mağara olduğu sanı-

larken sonradan yer altı sularının kimyasal maddeleri eritmesi neticesinde meydana gelmiş bir kireç taşı mağarası olduğu anlaşılmıştır.

Berehût bu bölgeden olan Küleyb b. Esed b. Küleyb el-Berehûtî adlı sahâbî ile de ün kazanmıştır. Bu sahâbî, annesinin ördüğü hırkayı yanına alarak Hz. Peygamber'e gelmiş ve hırkayı ona takdim ederek huzurunda bir kaside okumuştur. Resûlullah'ın yüzünü okşayarak onu taltif etmesi Küleyb ailesi için daima bir iftihar vesilesi olarak kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 350; Hemdânî, *Şifâtü Cezireti'l-'Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekvâ'), Riyad 1397/1977, s. 270; İstahrî, *Mesâlik* (de Goeje), s. 25; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 405-406; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 306; Abdülkadir b. Abdullah el-Ayderûsî, *en-Nârû's-Sâfir 'an ahlâbâ'li-kamî'l-'âşir*, Beyrut 1405/1985, s. 64; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, s. 86; R. B. Serjeant, *Studies in Arabian History and Civilisation*, London 1981, s. 134-135; D. van der Meulen, "A Journey in Hadramaut", *MW*, XXII/4 (1937), s. 390; J. Schleifer, "Berehût", *İA*, II, 535; G. Rentz, "Barhût", *El²*, I, 1045.

DİA

BEREKÂT

(برکات)

Mekke emirliği yapmış olan
birkâş şahsın adı.

Bu adı taşıyan ilk şerif, Katâde ailesine mensup Berekât b. Hasan b. Aclân'dır. Kendisi 1406'dan itibaren babası ile birlikte Mekke emirliği yaptı. 1426'da babasının ölümünden sonra kardeşleriyle beraber Mekke'de hüküm sürdü. O sırada Mısır Memlûk sultanı bulunan Baybars ile iyi münasebetler kurdu. Hatta kardeşlerinin kendisine karşı olan muhalefetlerini onun yardımı ile bertaraf ederek 1447'den 1455'e kadar Mekke'nin mutlak hâkimi oldu. Ayrıca iktidarı sırasında Memlûkler'e karşı oldukça usta bir siyaset güttü ve Sultan Çakmak'ın buraya bir garnizon göndermesine ses çıkarmadı. Ondan sonra yerine oğlu Muhammed (1455-1497) geçti. Ailenin bu adı taşıyan ikinci ferdi ise onun oğlu Berekât b. Muhammed olup 1473'ten beri babası ile müştereken Mekke emirliği yapmakta idi. II. Berekât babasının ölümünden sonra Mekke emirliğini kardeşleriyle beraber yürüttü. Ancak emirliğinin ilk devreleri onlarla devamlı mücadele ve iç karışıklıklar içinde geçti. Hatta 1503'te zincire vurularak Kahire'ye gönderildiyse de 1504'te yeniden Mek-

Bereşan usulünün şematik gösterilişi

